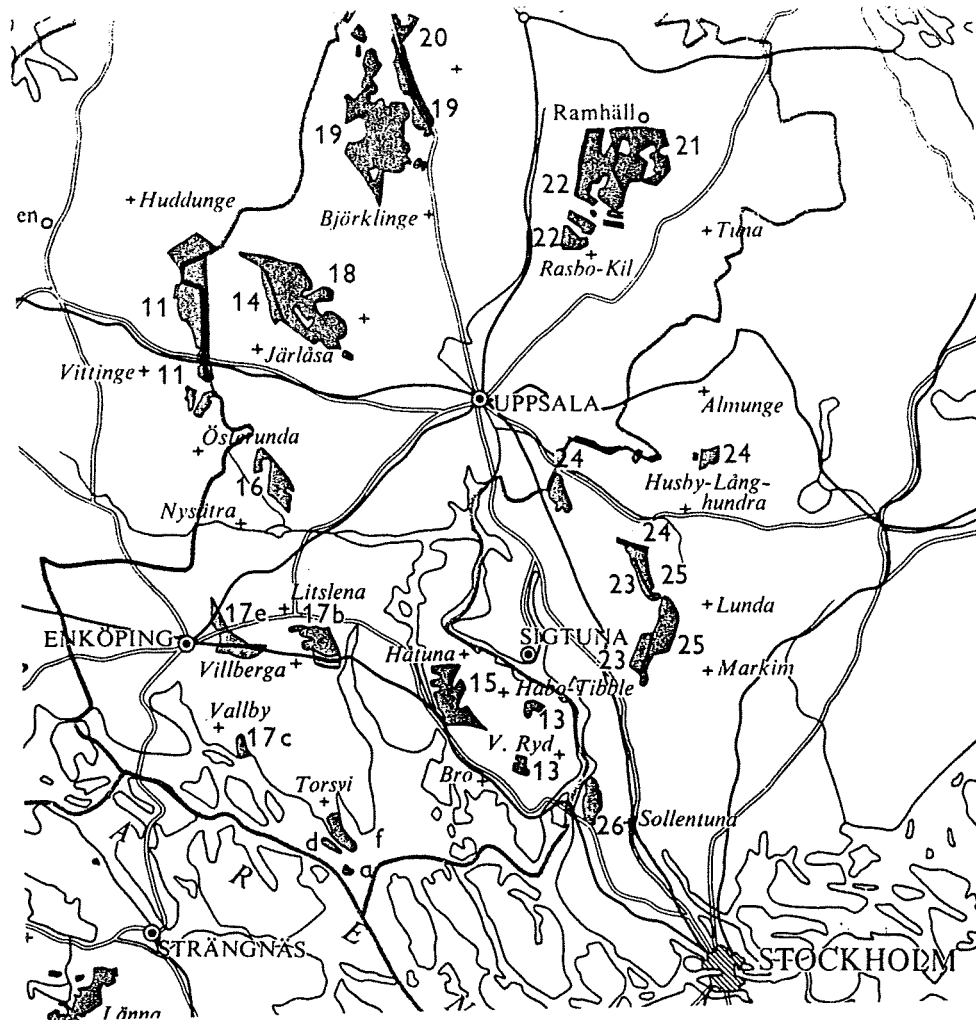


Häradsallmänningar

-vad är det?



Uppländska häradsallmänningar: 11) Torstuna, 12) Tuhundra, 13) Bro, 14) Hagunda, 15) Håbo, 16) Lagunda, 17) Trögd, 18) Ulleråker, 19) Norunda, 20) Tierps Södra, 21) Oland 22) Rasbo, 23) Årlinghundra, 24) Långhundra, 25) Seminghundra och slutligen 26) Sollentuna.

Skogshistorisk essä av Jimmy Lundblad jk 95/00
inom ramen för kursen i Skogshistoria

Inledning.

Jag är uppväxt i Rasbokils socken som ligger ca två mil nordöst om Uppsala. Den största delen av Rasbokils skogsmark ägs av Rasbo häradsallmänning men exakt vad en häradsallmänning är har jag aldrig haft riktigt klart för mig. Mina förkunskaper inskränker sig till att dessa marker tidigare lämpade sig utmärkt för tjuvjakt. Hargrytan var aldrig så god som när haren skjutits utom hörhåll för skogvaktaren... När det nu föll sig så att jag fick chansen att skriva denna skogshistoriska essä tänkte jag att tillfället var synnerligen lägligt för att utröna vad häradsallmänningar är och hur de har uppkommit. Dessutom vill jag behandla nyttjandet av och äganderätten till allmänningarna genom tiderna. Avslutningsvis ges en översiktlig beskrivning av vad som hänt under med allmänningarna under 1900-talet.

Vad är en häradsallmänning?

Som bekant finns det ett antal olika allmänningsformer, förutom häradsallmänningar brukar man bland annat tala om by-, lands- och sockenallmänningar. Byallmänningarna var minst och bestod av böndernas oskiftade skogar, dessa försvann till stor del i samband med det laga skiftet. För Upplands del torde inte någon sådan återstå. Landsallmänningarna var betydligt större och bestod av mer otillgängliga och framför allt ouppodlade områden ofta belägna mellan landskapen. Många av landsallmänningarna har, vartefter befolkningstätheten och uppodlingen ökat, delats upp mellan olika härader och på så vis omvandlats till häradsallmänningar (Kollberg 1955). Sockenallmänningar är oftare av något senare datum, de i Norrland belägna besparingskogarna uppstod exempelvis inte förrän på 1800-talet (Eklund 1967).

För att fullständigt besvara den ovan ställda frågan krävs även ett klagörande av häradsbegreppet. National encyklopedin förtäljer oss att häradet var ett mindre rätts och förvaltningsområde inom ett landskap. Huvudorgan utgjorde häradstinget som leddes av häradshövdingen. I Svealand kom de tidigare hundarena från och med 1300-talet att benämnas häraden, jämför namn som Seminghundra och Ärlinghundra. Häradena består vanligen av mellan fem och tio socknar. Häradsallmänningar består alltså av före detta utmarker som ägs gemensamt av häradsbor. I Svealand och Götaland finns 66 häradsallmänningar som sammanlagt utgör ca 130.000 ha. De varierar i ytstorlek från runt 100 upp till 8.000 ha (Berglund och Hedlund 1968).

När uppstod häradsallmänningarna?

Skogarna i utkanten av odlingslandskapet har väl i alla tider ansetts vara en allmän tillgång men landskapslagarna från 1200-talet ger dem juridisk status. Upplandslagen talar om ödemarker som benämns "*ökn ok almaeningar*" där var och en äger rätt till jakt, fiske, bete och skogs fång (Eklund 1967). Enligt lagen kunde man dock inte fara fram hur som helst på allmänningen utan fick vackert se till att utverka ett tillstånd för sitt nyttjande på häradstinget. I praktiken gällde detta endast vid anläggning av ett nybygge med tillhörande odling, en så kallad intaga, eller för svedjande (Kollberg 1955). Under medeltiden utnyttjades häradets allmänna skogar också i första hand till att göra intagor

och för betessvedjande då ved och byggnadsvirke ofta fanns i tillräcklig mängd i de mindre skogarna i anslutning till byarna (Persson 1967).

Hos människorna som levde under medeltidens mörka århundraden var ägobegreppet tämligen vagt och gällde främst lös egendom men i den mån man tänkte i sådana banor ansågs häradsallmanningarna tillhöra häradsborna. Landskapslagarna innehåller inga explicita uttalanden om ägoförhållanden men av Magnus Erikssons landslag från mitten av 1300-talet framgår att både äganderätten och nyttjanderätten tillkom dem som ägde eller brukade jord inom häradet (Kollberg 1955). Vad gällde nyttjandet av skogen var innehållet i landslagen ungefär detsamma som i de tidigare landskapslagarna.

Ibland fanns lokala stadgar som innehöll betydligt rigorösare bestämmelser än landslagen, ett exempel på detta utgör Tröghbolag. Denna stadga gäller för Trögds härad i Uppland och innehåller föreskrifter om skydd och hushållning av allmänningsskogarna. Bland annat finns stadgar om vakthållning samt angivna bötesbelopp vid olika fall av otillåten avverkning. Följande utdrag utgör ett exempel på det sistnämnda:

”Ligger eek nidhre längre än siw alna och nyther till fanga huar hona hugger jnnan tridhiungx böte iij öra vtan tridhiungx halfuo mera” (Lundberg 1952).

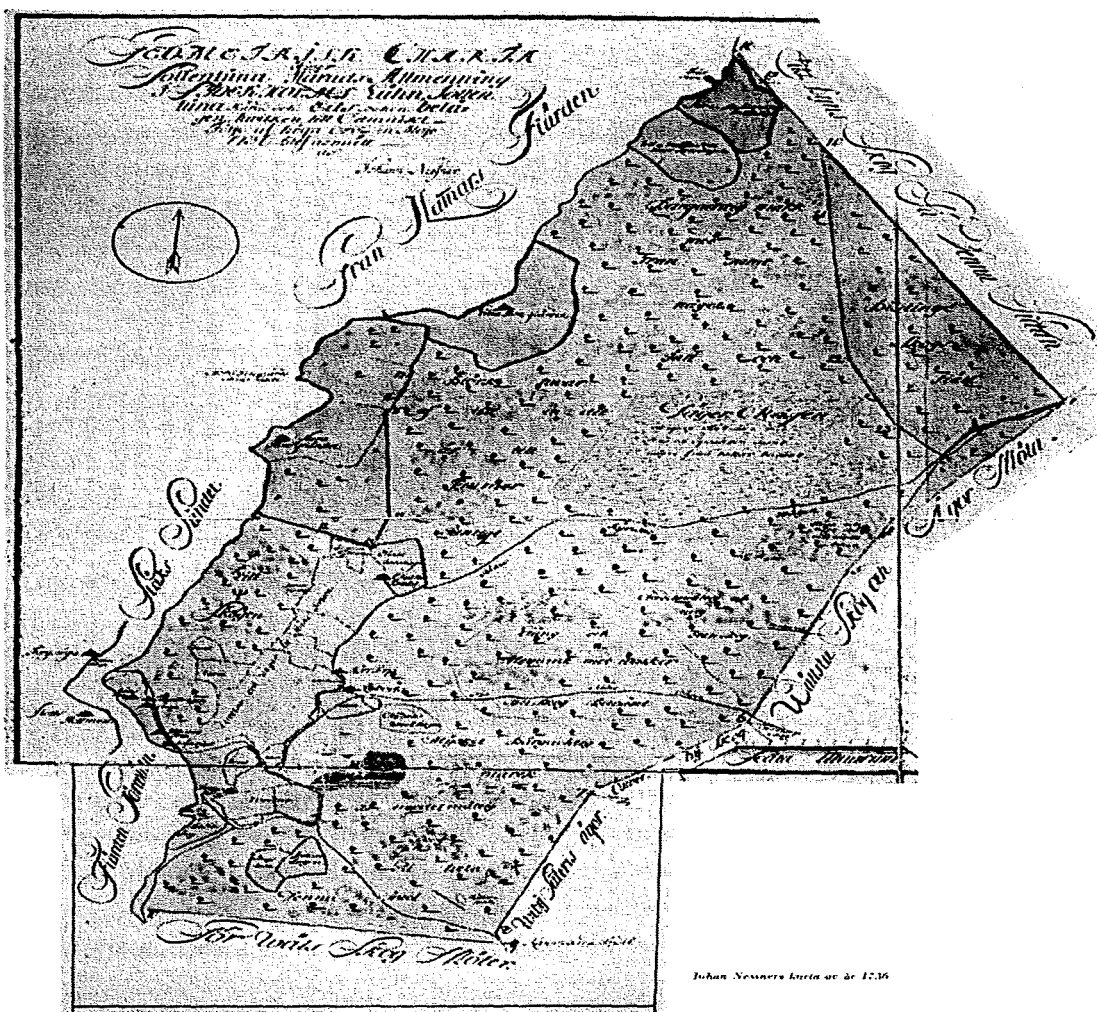
Denna svårbegripliga fjortonhundredalssvenska skulle med modernt språkbruk och i fri översättning kunna skrivas som följer: En nedfallen ek som är längre än sju alnar och duger till byggnadsvirke ger tre öre i böter för tredingsbo som hugger den, utom tredingen boende får dubbla böter. Inte ens liggande träd fick alltså huggas fritt utan skulle om möjligt tas till vara, många gånger för gemensamma ändamål såsom byggande av broar eller byggnader. Som en liten passus kan nämnas att det i medeltida lagstiftning var mer regel än undantag att utomstående tilldömdes hårdare straff och högre böter än lokalbefolkningen (Lundberg 1952).

Konungen vs Bönderna. En flerhundraårig fråga om äganderätten.

Gustav Vasa äntrar tronen.

Häradsbornas äganderätt till häradsallmanningarna som under medeltiden var ganska självskrivna skulle från och med Gustav Vasas tid fram till början av 1900-talet i flera omgångar komma att ifrågasättas. I och med Gustav Vasas tillträde fick adeln ökat inflytande på böndernas bekostnad. Adeln kunde tämligen fritt göra intagor på häradsallmanningarna med hänvisning till att de bara använde sin andel av markarealen. Eftersom kronan sanktionerade dessa aktiviteter var bönderna maktlösa (Kollberg 1955). Detta ständiga intagande av allmänningsmarken samt ett omfattande svedjande som inte alltför sällan urartade i regelrätta skogsbränder ledde till att skogsbrist uppstod lite här och var. Vid slutet av 1500-talet och under 1600-talet fick skogen i Mellansverige genom bergsbrukets intåg ett värde som tidigare saknats vilket ledde till att kronan, dvs staten, insåg att något måste göras (Persson 1967).

För att förhindra fortsatt misshushållning med skogen kom sålunda år 1647 den första skogsordningen. I denna nämns inget om äganderätten men det framgår av den femte punkten att häradena innehar förvaltningsrätten av allmänningarna (Kollberg 1955). Vid läsning mellan raderna råder dock inget tvivel om att äganderätten är kronans medan brukningsrätten och eventuell avkastning tillkommer häradsborna (Hedlund 1974). Bland bestämmelserna kan nämnas att krav restes på utmärkande av gränser och upphuggning av rågångar därtill skulle de intagor som inte klarade av en beskattning på minst ett kvarts mantal avhysas sina boende och byggnaderna rivas. Svedjning förbjöds i hopp om att skogsbränderna skulle avta (Kollberg 1955).



Johan Nessners karta över Sollentuna härad allmänning från år 1736 (Hedlund 1970)

Kronan kopplar greppet om allmänningarna.

I 1734 års lag sägs att häradsborna förvisso har nyttjanderätten till allmänningarna men det krävs uppenbarligen starka skäl för att få tillstånd till nyttjande. Under första paragrafen i sextonde kapitlet står nämligen bland annat:

"Ther måge the, som ej hafva sådant på egna ägor, njuta muhlbete, timmer, ved, gårdsel, löf, näfver, torf, bast och annat som ther finnes, till egen nödortft, men ej något theraf till annan upplåta eller sälja." (Kollberg 1955).

Skogsordningen förbjuder intagor på allmänningarna samt föreskriver angående förvaltning att landshövdingen är högsta tillsyningsman och även att en skogvaktare ska bo på varje allmänning (Persson 1967).

Instruktion

§ 1.
Söcken-Deputerade till wården af Häradets-Allmänningarne i Stockholms Län.

§ 2.
I hvarje Söcken wälja egare och innehafware af hvarman, inom sig, Ärtigen wid Walsborgsändes Söckesämman, en eller flera Deputerade med det uppdrag, hse nedan sägs, att fortfara under ett år från den 1:sta nästföljande Juli. På samma gång utses för hvarje Deputerad en Suppleant att inträda i den förres ställe, om han under året dör, eller längre tid har taga förhinder att uppdraget utöfna.

§ 3.
Dessa Deputerade utses såsom Häradetsbornes Allmänna Ombud wid wården af Häradets Allmänning, i hvilken egenkap dem, alle eller en hwar, tillkommer:

a) Att, om ämnan, ohägn eller inträffning å Allmänning uppdrädes, eller något annat till förnärmade af densamma rätt förefaller, sådant wid Domstol sjelf åtala och utföra, eller oss för detta ändamål anmäla hos Stogsbesjeningen, hultens skyldigheter i bästa ordning, enligt lag och öfriga föreskrifter, fortfara oförmligt.

b) Att, om någon af Stogsbesjeningen beträdes med olaglighet wid tjenstens utöfning, eller wanwärdar sitt befälle, derom göra anmälan hos Konungens Besallningshufwande eller Rådshöfdaren; och

c) Att wara närvarande wid utspändt wärfes föllning, hopläggning, fördelning och ofskantning, för att tillse, att derwid ordentligt och lagligt tillgår.

§ 4.
Deputerade, hwar för sin Söcken, ega äfwen att utskicka tid för det åt Söckemännen utspändt och huggas wärfes ofskant samt låta derom å Wredstolen kungöra; Det må ofskant icke ega rum, utan att wärdbrände Skogvaktare tre dagar förut blifwit derom underrättade.

1851 års instruktion, sannolikt det äldsta reglementet

§ 4.

Häradets Deputerade böra Ärtigen, före Sommar-Tingen, utse, bland Allmänning-Interessenterna inom Häradet, Två Stofvorer, att under nämnde Ting, å Häradetsbornes wägnar, verkställa gränsting af de till Dets Domshufwanden förut ofskantade värfeskaperna öfver Allmänningensdelen samt öfver utgången af gränstingen meddelat till skifveliga eller mundliga utlåtande till Häradets-Rättens Protokoll.

§ 5.

Med den wärfeskapliga stiftelsen af Allmänningen, såsom bestämmande af huggeskrift, huggningsstätt och tid, utspändtbeslag, gaffringar m. m. må Deputerade sig icke besatta, men wäl sina tankar derom Rådshöfdaren meddelat.

§ 6.

Dessa Deputerade, som utse talan till Allmänningens förhvar, fått sig värfeskapshufwandesfästning af wärdparten tillstånd, men såsom icke kan af wärdparten gäldas, i drift af tillgång, eget Deputerat att af Allmänningens Rådse utlåta gäldes för kontant utgift, som han i och för målet bewisligen gjort, hwar till icke må hänföras rese- och uppehålls-kostnader; Och ofskant värfing derå till Rådshöfdaren, som densamma gränstax och med derå tecknad yttrande till Konungens Besallningshufwande ofskantar.

Denna Instruktion, som antogs af Storinghufwandra, Östinghufwandra och Rådshufwandra Häradetsborna den 20:de i denna månad samt af Solentuna Häradetsborna på följde dag, atlar Konungens Besallningshufwandes stiftligt till efterskattelse fastställa. Stockholm å Rådshöfdarens Ständel den 25 Juni 1854.

G. F. LILJENCANTS.

G. Pr. of Stilla.

Stockholm, trykt hos S. G. Norström, 1854.

1851 års instruktion för skötseln av häradsallmänningarna i Stockholms län (Hedlund 1970)

Skogsordningarna från 1793 och 1805 kan ses som lågvattenmärken när det gäller häradsbornas rätt till sina allmänningar. Det var hart när omöjligt att ens få plocka åt sig en vedpinne på allmänningsskogen. Detta berodde delvis på att man under 1700-talets senare hälft avverkat för mycket samtidigt som svedjningen trots tidigare förbud inte upphörde. Därför föreskrevs att årsavverkningens storlek skulle fastställas av landshövdingen efter utlåtanden av länets överjägmästare respektive lantmätare (Kollberg

1955). Då alla avgörande beslut fattades av landshövdingen samtidigt som skötseln och förvaltningen handhades av tjänstemän från skogs- och jägeristaten var häradsbornas inflytande litet och den reella äganderätten därmed mycket svag.

Äganderättens slutliga fastställande.

Under 1800-talet svängde synen på vilka de rättmätiga ägarna till häradsallmanningarna var så sakteliga över till häradsbornas fördel. Det första tecknet på den nya inställningen avspeglas i 1824 års kungliga brev. Brevet föreslår att häradsallmanningarna bör betraktas som häradets tillhörighet och dessutom ges utrymme för att dela upp häradsallmanningarna mellan delägarna. För detta krävdes emellertid både ansökan och efterföljande noggrann utredning för att en delning skulle komma till stånd (Kollberg 1955). Under de följande tjugo åren delades ett stort antal allmanningar upp och totalarealen hos Sveriges häradsallmanningar minskade med nära nog hälften, från 170.000 ha till drygt 90.000 ha. Ett problem med uppdelningarna var att de utdelade markplättarna ofta var så små att de nyblivna ägarna inte sällan antingen helt struntade i eller annars ej förmådde finna sina ynka kvadratmetrar (Eklund 1967).

Ett annat exempel utgörs av ett rättsfall från 1855 där Rasbo häradsallmanning instämmer Vattholma bruks ägare inför häradsrätten angående önskan om delaktighet i en på allmanningen inmutad malmfyndighet. Brukets ägare hävdade då att allmanningens intressenter endast hade nyttjanderätt till marken emedan äganderätten tillhörde kronan och att delaktighet inte kunde komma på fråga. Rasbo häradsrätt dömer dock till häradsbornas fördel, denna dom fastställs sedan av såväl hovrätten som högsta domstolen (Eklund 1967).

Skogsordningen från 1866 får sedan lov att sägas fastlägga häradsbornas suveräna äganderätt till häradsallmanningarna. Där står uttryckligen att delägare i häradsallmanning är person som i häradet bygga och bo efter deras mantal. Delägarna skulle själva sköta den ekonomiska förvaltningen genom en av sockenombuden utsedd styrelse. Eventuell vinst skulle fördelas genom utdelning i natura eller kontanter. I skogsordningen bestämdes också att häradsallmanningarna skulle behållas oförminskade (Kollberg 1955). Mantalet är ett äldre mått på skatteförmåga och ett mantal skulle motsvara den areal som kunde försörja en bonde med familj samt piga och dräng. Storleken på denna areal skilde sig åt mellan olika landsändar beroende på markens bördighet, områdets befolkningstäthet och dylikt (Hedlund 1974).

Små delägare kunde avlösas.

I häradsallmänningslagen från 1932 finns ungefär samma innehåll som i skogsordningen anno 1866 dock med ännu större tyngdpunkt på att allmanningarnas areal ska bibehållas oförminskad. Dessutom klargörs att delaktigheten följer med fastigheten (Hedlund 1974). Den enda nyheten i 1952 års lag är en paragraf som ger möjlighet till avlösning av delaktighet i häradsallmanning mot kontant ersättning, detta gäller enbart fastigheter vilka inte är taxerade som jordbruksfastigheter (Kollberg 1955). Då vissa delägare genom

uppdelningar av fastigheter erhållit så låga delaktighetstal att årsutdelningen knappt täckte portot för utsändandet mottogs denna lagändring med glädje av många allmänningar. Som exempel på detta kan nämnas att många villaägare tilldelats ett knappt tusendels mantal vilket kunde motsvara en utdelning på två öre. Man lät därför genast påbörja arbetet och redan efter några år hade ett stort antal mindre delägare avlösts (Thorell 1957, Hedlund 1970).

Det syns mig aningen märkligt att omsvängningen till häradsbornas fördel skedde under 1800-talet när skogen faktiskt började få ett inte oävet värde. Kanske var det först då, när doften av guld från gröna skogar kunde förnimmas, som bönderna insåg hur viktig äganderätten faktiskt var och därmed höjde sina röster för att skydda sin, genom urminnes hävd, rättmätiga egendom.

Nyttjandet av häradsallmänningarna under det tjugonde århundradet.

De agrara aktiviteternas upphörande i de allmänna skogarna.

De tidigare århundradenas intagande av allmänningarna har definitivt upphört under 1900-talet. Många fastigheter inom eller i närheten av allmänningarna har istället köpts upp av dessa och odlingsmarken har inte sällan planterats igen. Allmänningarnas funktion som fodertäkt för djurhållningen har även den upphört. Tidigare var slåtter av våtmarker samt hamling av lövträd ett viktigt led i foderinsamlandet inför de bistra vintermånaderna (Persson 1967). Dessa förändringar beror till stor del på den under 1900-talet, av ekonomiska och politiska omständigheter, framtvingade övergången till större jordbruksfastigheter och mer rationella jordbruksmetoder. Även skogsbetet har fått stryka på foten men i det fallet har nog skogens ökade värde ett finger med i spelet. Ett omfattande bete kan nämligen ge stora skador på skogen, speciellt ungskog, vilket naturligtvis inte var så populärt hos dem som skulle förvalta skogen. På vissa häradsallmänningar förekom ändå skogsbete långt in på detta århundrade. På Rasbos häradsallmänning betade faktiskt så sent som 1935 inte mindre än 9 hästar och 63 nötkreatur. 1942 upphörde betningen även på denna allmänning (Thorell 1957).

Naturautsyningens vara eller inte vara.

I och med att skogens värde ökade och möjligheterna till avsättning för virke blev bättre i slutet på 1800-talet började förfarandet med utsyning av skog till delägarna ifrågasättas på många allmänningar. Vad som fordom varit en festliknande tillställning där häradets karlar gemensamt gick ut i den allmänna skogen för att få den årliga tilldelningen av husbehovsvirke sågs mer och mer som ekonomisk misshushållning med resurserna. Det var bönder från skogsfattiga fastigheter som av förklarliga skäl förespråkade naturautsyningens "fortlevande" med störst kraft (Hedlund 1974). Under en övergångsperiod kunde man på många håll välja huruvida utdelning av den årliga vinsten skulle vara kontant, i natura eller varför inte lite av varje. I mitten av 1900-talet hade de flesta allmänningar frångått naturautsyningen men på till exempel Olands häradsallmänning levde denna företeelse kvar till år 1964 (Eklund 1967). Ett exempel på att varje häradsallmänning är unik utgör Ärlinghundra där naturautsyning inte

förekommit under de två senaste seklerna (Hedlund 1974). Storleken på naturautdelningen var naturligtvis varierande men på både Seminghundras och Olands häradsallmänningar låg nivån på ungefär 5 m³sk per mantal och år under 1900-talets första decennier (Berglund och Hedlund 1968).

De skogliga värdena prioriteras.

I och med att tonvikten under 1900-talet snabbt kom att läggas på ett mer rationellt skogsbruk samtidigt som det tidigare mångbruket av skogen mer eller mindre upphörde började man tidigt att taxera och indela skogen. Olika skötselmetoder provades och ställdes mot varandra. Mot slutet av 1800- och i början 1900-talet var trakthyggesbruk med hyggesbränning och sådd som föryngringsmetod högsta mode på allmänningarna (Berglund och Hedlund 1968). På många allmänningar lät man bläda skogarna under ett trettiotal år från 10-talet och framåt. Denna skogsbruksmetod föll inte alla på läppen och på exempelvis Olands häradsallmänning vägrade man att bläda skogen (Eklund 1967). Den så kallade blädningen var egentligen en dimensionshuggning där man högg ner de grannaste träden och hoppades att föryngringen skulle sköta sig på egen hand. Verkligheten var ofta en annan vilket ledde till att man några år efter avverkning var tvungen att ge sig ut och plantera i den tjocka grässvålen som frodades i luckorna mellan de kvarlämnade träden. Regelrätt gallring av skogarna blev inte aktuell förrän på 30-talet då möjligheterna att sälja kläna dimensioner som massaved ökade kraftigt i och med massaindustrins tillväxt (Thorell 1957). Under andra halvan av 1900-talet har på häradsallmänningarna, liksom i övriga "skogssverige", trakthyggesbruket varit den allena rådande metoden för brukandet av skogen. Till skillnad från det tidigare trakthyggesbruket har man under denna andra epok i huvudsak planterat istället för att så.

Hur förhåller det sig med delägarskap och utdelning mellan olika allmänningar?

Skillnaderna är, vilket framskyntat tidigare i texten, stora när det gäller både ytstorleken och antalet delägare mellan olika häradsallmänningar. Detta beror till stor del på var en allmänning är belägen samt på föregående århundradens skogshistoria. Vissa härader har varit strängare i sin syn på intagor vilket gjort att skogsarealerna bibehållits intakta och andra allmänningar kanske varit belägna i någon otillgänglig bergstrakt där uppodlande inte kunnat komma i fråga så att skogsmarken därigenom sparats (Persson 1967). Den största "boven i dramat" är nog ändå befolkningstätheten. Många skogsområden i tätbefolkade landsändar har uppodlats trots att marken kanske inte varit den bästa för jordbruk, nöden har helt enkelt inte haft någon lag. Det har även förekommit att allmänningarna varit tvungna att släppa till mark för vägbyggen eller utvidgning av stadsområden. Seminghundras och Ärlinghundras häradsallmänningar har till exempel nödgats avyttra betydande arealer vid byggandet av Arlanda flygplats (Hedlund 1974).

Antalet bönder inom ett härad samt hur många hektar skog som dessa gemensamt äger leder till att den enskilde delägaren får mycket större utdelning i vissa härader än i andra. Om man ponerar att en fiktiv delägares fastighet är god för ett helt mantal utgör dennes del av den gemensamma marken tolv hektar i Rasbos men bara två hektar i Ärlinghundras häradsallmänning (Berglund och Hedlund 1968). Om avkastningen från

skogen sedan vore likvärdig skulle denna delägare inhösta sex gånger så mycket om fastigheten var belägen i Rasbo mot om den återfanns i Ärlinghundra härad.



Skogen skulle mätas för att avverkningsmängderna skulle bli de rätta (Foto Hans Hedlund).

En avslutande betraktelse.

Under de senaste årtiondena har en debatt angående behovet av "en levande landsbygd" förts med skiftande intensitet. Efter att i några veckors tid studerat häradsallmänningsarnas historia kan jag inte undgå att fråga mig huruvida landsbygden någonsin kommer att vara så levande som den varit från medeltiden fram till den tid då industrialismen kom igång på allvar och människan urbaniserades. Dagens skogar står täta och tysta, på något sätt avlägsna trots våra effektiva kommunikationssystem. Förvisso störs stillheten av någon enstaka jägare eller bärplockare som ägnar några timmar av sin dyrbara fritid till friluftsliv men annars går det några årtionden mellan besöken av skogsmaskinerna som kommer för att skörda den värdefulla grödan. De gamla lagarna med sina nogsamt angivna bötesbelopp för olika former av skogsstöld skulle numera bara behöva en paragraf och ett bötesbelopp: 1 § Nu hugger man en julgran, för detta bötes 200 kronor.

Är måhända drömmen om den levande landsbygden bara en av nostalgin frammanad drömbild där man förträngt naturhushållningens kostnad i form av utslitna kroppar, fattigdom och begränsade möjligheter att styra livets bana? Svaret på frågan är säkert ja men det går ändå inte att komma ifrån att människorna vid sådan livsföring levde betydligt närmare naturen och på ett helt annat sätt i samklang med den. För egen del hoppas jag nog ändå slippa ge mig ut på Rasbo häradsallmanning för att anlägga ett nybygge, trots att där redan finns åkermark som efter träd och stubbars avlägsnande åter skulle vara redo att tas i bruk.

Litteratur

- Berglund, H och Hedlund, H. (1968). Sveriges häradsallmänningar. Sveriges
Häradsallmänningsförbund. Stockholm.
- Eklund, G. (1967). Olands häradsallmänning Alunda 1832-1967. Olands
häradsallmänning. Uppsala.
- Hedlund, H. (1970). Sollentuna häradsallmänning – genom tiderna. Sollentuna
häradsallmänning. Stockholm.
- Hedlund, H. (1974). Seminghundra och Ärlinghundra häradsallmänningar – en historik.
Utan förlag. Stockholm.
- Kollberg, O. (1955). Några blad ur Trögds häradsallmännings historia. Utan förlag.
Uppsala.
- Lundberg, B. (1952). Tröghbolagh. Akademisk avhandling, Uppsala universitet. Uppsala.
- Persson, I. (1967). Uppodlingsverksamheten på häradsallmänningarna i Uppsala län.
Forskningsrapport från kulturgeografiska instituionen, Uppsala universitet.
Uppsala.
- Thorell, E. (1957) Rasbo häradsallmänning. Utan förlag. Uppsala.